

Fritid – tidsspil, tidsfordriv eller et unikt udviklingsrum?

Socialpædagog, Toke Agerschou.

Fritiden er og har været under pres. Tendensen til skemalægning af de unges tid er stærk. Der er dog spændinger i debatten, som trækker i forskellige retninger. Skolereformens lange skoledage er omdiskuterede. Idealet om, at den stramme lige, ensrettede vej gennem uddannelsessystemet uden svinkeærinder, begynder at blive sat på hold.

Bag ved den stramme rammestyring og tidsstrukturering er der en underliggende forståelse af, at fritid i virkeligheden er spild af tid og unyttig. Fritid fører ikke rigtigt til noget. En luksus, der kan skæres i, når de kommunale budgetter skal nå sammen, for fritids-/ungdomsklub og ungdomsskole er lidt unødvendige. På klub- og ungdomsskoleområdet bliver det snublende nærliggende at definere sin legitimitet i en modstilling til skole/uddannelseslivet. At de unge skal slippe fri af det hårde, fast tilrettelagte liv. De skal have et helle, hvor der ingen krav stilles eller lignende formuleringer. Området er bagud på point fra starten. Den "virkelige" læring sker i skole/uddannelsessystemet.

Kan fritid med tilhørende aktiviteter forstås helt anderledes? Som et helt nødvendigt lærings- og udviklingsrum?

Fritids/ungdomsklubbernes og ungdomsskolernes aktiviteteres unikke karakter

Fritid- og ungdomsskoleaktivitet (i bred forstand) og skole/uddannelse er to komplementære udviklingsrum som er hinandens forudsætning, betinger hinanden og er gensidigt afhængige af hinanden. (Larsen, 2015)

Skole/uddannelseskonteksten er alt andet lige *pensumstyret* og indenfor den ramme, er der i årtier og i hvert fald ét århundrede udviklet mangfoldige didaktiske metoder for at de unge kan nå i mål med fagenes udefra- og fremmedsatte fastlagte mål. Fagenes logik og teori skal tilegnes. Læreren position er at guide den enkelte elev/studerende til at udløse sit potentiale. Klassefællesskabet er det sociale fundament, men eleverne er *sat* sammen.

På klub- og ungdomsskoleområdet tager det sig anderledes ud. Her fastsættes "pensum" af de unge selv i en *direkte dialog* mellem de voksne og de(n) unge. Udgangspunktet for det pædagogiske arbejde er de unges optagetheder, som omsættes til og realiseres i konkret aktivitet. Mulighederne på området er uendelige for at teste sine talenter sammen med andre.

Aktiviteterne vælges suverænt efter to toneangivende parametre: Kammerater og interesser med kammeratskabsgruppen som udslagsgivende for valg. Tydeligst ses livet og aktiviteterne i kammeratskabsgruppen som altafgørende fra de spirende ungdomsåre i 12-13 årsalderen, mens det skifter karakter henover ungdomstiden, hvor fælles interesser, livsstil/valg og værdier i stigende grad bliver determinerende for valget af venner og deltagelse i fællesskaber.

Det er kernepunkterne i forskellen på de to kontekster skole/uddannelse – og fritid: Den unge *vælger* selv sit "pensum", sine kammerater og den medarbejder, som i højeste grad kan bidrage til at realisere *gøremål* og optagetheder til virkelige reale afprøvninger. Ikke til en fjern anvendelse senere i livet men lige nu i real life – Hvis ikke medarbejderen på klub- og ungdomsskoleområdet rammer ind i deres optagetheder og opnår en position som support, er der afregning ved kasse 1: De går eller holder op.

Lærer de så ikke noget i fritiden? Et godt begreb: Metalæring

Det, vi virkelig skal have fat i, er den "skjulte" læreplan i fritids- og ungdomsskoleaktivitet: Metalæring. Det vil sige, at når vi foretager os noget, lærer vi alt muligt andet end de konkrete færdigheder, der hører til den udadvendte – tekniske - del af en aktivitet. Lad os tage et eksempel fra en lidt anden verden: elementer fra ishockey. Det kunne være alt muligt andet: e-sport, showdans, droneflyvning mv.

Ishockey stiller store krav til udholdenhed ved træning, talrige gentagelser, 2-3 gange skemalagte pass i løbet af dagen, systematik, overblik og blik for andres talent og kunnen. Det lejes hos den enkelte som rutiner og arbejdsformer, som i et livs- og uddannelsesperspektiv er særdeles nyttige, selv om den unge ikke spiller ishockey af den grund. Hvis den unge beslutter sig for at læse jura, vil præcis disse kompetencer være nyttige: Lave en systematisk læseplan, blive ved og ved med at arbejde stoffet igennem, og kræver det læsning tidligt og sent, er det naturligt at gøre. Endelig følger muligheden for den totale koncentration til læsning og eksamen med.

Hvor er så den komplementære mulighed mellem skole/uddannelse og klub/ungdomsskoleaktivitet? I tilfældet med ishockey er det f.eks. anatomi og kost. Den kontante pensumstyret læring kan bringes ind som et aktiv - integreret i fritiden – og i for den unge dybt alvorlige aktivitet. Begge grundlæggende aktivitetsstrukturer bliver hinandens forudsætninger for at nærme sig den absolutte udnyttelse af den enkeltes potentiale. Fritids- og ungdomsskoleaktivitet har således en selvstændig værdi, mens det står på – og samtidigt et livslangt og måske skelsættende perspektiv.

Hvad betyder det så for den operationelle pædagogiske praksis.

Udgangspunktet er det de unge er "hooked" på - deres optagetheder og *gøremål* - ikke blot den enkeltes men kammeratskabsgruppen som helhed. Det skal der dvæles ved fra medarbejdernes side, så klub- og ungdomsskoleaktivitet ikke blot er én af valgmulighederne i rækken af de mangfoldige tilbud, de unge kan hoppe om bord i - og forlade ligeså hurtigt igen. Denne dvælen via samtaler og samvær med de unge kan let overses, som en forudsætning for deltagelse. En anvendelig tilgang er KVAS og KVAS-VITAL (kvalificeret selvbestemmelse) som samtalemodel med særlig vægt på "mening" – "tilhør" – "fællesskab" og "refleksion/sprogliggørelse" af optagethederne. (Se Elin Poulsens appetitvækker i STÅBI'en)

Det er det ene. Det andet er omsætningen af optagetheder i aktivitet, hvor medarbejderne analyserer den enkelte position, status og potentiale for udvikling i det indre liv i aktiviteten sammen med kammeraterne og for løsning af sin del af i de nødvendige opgaver, som aktiviteten indeholder. Begrebet NUZO (Nærmeste UdviklingsZOne) er et godt begreb at bruge her. Populært sagt er princippet, at du ved at få stillet opgaver, der er kræver mere af dig end du umiddelbart kan, udvikler du dig. I og med du løser en mere krævende opgave med hjælp fra en mere kapabel kammerat eller medarbejder, får du lyst til at gå videre løs på verden til stadig sværere opgaver. Verden åbner sig ved at erobre den bid for bid.

Med det bliver den "skjulte" læreplan produktiv og bevidst, som guideline for aktivitetens tilrettelæggelse og afvikling.

Det er samtidigt dokumentation via en evaluering for meningen med galskaben: at der skal anvendes offentlige ressourcer på fritid.

Litteratur:

Agerschou og Pedersen: Frontklubprojektet: Mellem 10 og 14.

Publikationen kan rekvireres som pdf ved at skrive til [ståbi@tokeagerschou.dk](mailto:staabi@tokeagerschou.dk)

Larsen, Jesper: Fritid – Den nye elev i klassen. Ungdomsringen 2015.

Video fra bogen: [Kammeratskabsgruppen](#)

Tættere på NUZO – Nærmeste UdviklingsZone gives der et overblik her

<https://paedagogik.systime.dk/index.php?id=239>

Og nærmere om indholdet af NUZO her, dog fra artikel om børn og sprog, men en fin introduktion. <https://www.leksikon.org/art.php?n=4804>

[Fritids- og ungdomspædagogikkens STÅBI](#) - <mailto:staabi@tokeagerschou.dk>